

Гладіліна Олена Володимирівна, аспірант кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

**Правові й організаційні засади
використання судово-медичних знань
під час розслідування умисних вбивств**

На сьогоднішній день дуже гостро стоїть проблема застосування судово-медичних знань, а також викликає не аби яку зацікавленість у зв'язку з тим, що за останній час значно розширились можливості використання досягнень у сфері медицини під час розслідування умисних вбивств. Це викликає необхідність провести системне дослідження правових норм та виробити пропозиції щодо покращення практики їх застосування.

Правовими підставами застосування спеціальних судово-медичних знань під час розслідування умисних вбивств складають нормативно-правові акти, які відрізняються за юридичною силою та сферою їх застосування.

Основним нормативно-правовим актом будь-якої держави є її конституція. Конституція України містить низку конституційних норм, які торкаються медичних аспектів, у тому числі, і застосування судово-медичних знань під час розслідування умисних вбивств. У ст. 3 Конституції України зазначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Обов'язок визнання, дотримання та захист прав людини і громадянина покладено на державу, у тому числі, і на осіб органів досудового розслідування [1]. Як наслідок, у ч. 2 ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України (надалі – КПК України) зазначені підстави обов'язкового призначення та проведення експертизи [2].

Правову основу використання спеціальних медичних знань під час розслідування умисних вбивств складає КПК України, в якому містяться основні положення, що визначають сферу дії судово-медичних експертів. Закон передбачає два види процесуальної участі судово-медичного експерта та використання його спеціальних медичних знань під час розслідування злочинів, у тому числі умисних вбивств:

- проведення судово-медичної експертизи;
- залучення спеціаліста у сфері судової медицини до проведення слідчих дій. Так, у ст. 69 КПК визначається, що експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи, і якій доручено проведення дослідження об'єктів, явищ і процесів, яке дозволяє отримати відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, і стосуються сфери її знань. Відповідно до ч. 1 ст. 242 КПК, експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді, або суду, якщо для з'ясування обставин потрібні спеціальні знання. Ч. 1 ст. 238 закріплює, що огляд трупа слідчим, прокурором обов'язково проводиться з залученням судово-медичного експерта, або лікаря, якщо вчасно не можливо залучити судово-медичного експерта, а ч. 3 зазначеної статті зазначає, що після проведення огляду трупа підлягає обов'язковому направленню на проведення судово-медичної експертизи для встановлення причин смерті [2].

Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 № 4038-ХІІ (зі змінами та доповнення) визначає правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, що орієнтована на максимальне використання досягнень науки і техніки.

Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджені наказом Міністерства юстиції України №53/5 від 8 жовтня 1998 року. Зазначена Інструкція визначає призначення судових експертиз та експертних досліджень; види судових експертиз; визначаються права, обов'язки та відповідальність експерта; порядок оформлення матеріалів для проведення експертиз (досліджень); організація проведення експертиз (досліджень). Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень містять завдання кожного виду експертизи, орієнтовний перелік питань по кожному їх виду.

Крім того, сучасне законодавство включає низку спеціальних нормативно-правових актів, які забезпечують порядок підготовки, призначення і проведення судово-медичних експертиз. До них відносяться:

- Інструкція про проведення судово-медичної експертизи затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17.01.1995 (далі – Інструкція), яка закріплює систему судово-медичної служби України, мету та основні положення організації проведення судово-медичної експертизи, порядок оформлення висновку судово-медичного експерта;

- Правила проведення судово-медичної експертизи (дослідження) трупів у бюро судово-медичної експертизи, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17 січня 1995 р. В зазначених Правилах визначається порядок проведення судово-медичної експертизи трупа або його частини;

- Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17 січня 1995 року. Правила визначають мету і порядок визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, їх класифікацію;

- Правила проведення комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17 січня 1995 року. Зазначені правила визначають сутність, мету та порядок проведення комісійних експертиз;

- Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної токсикології бюро судово-медичної експертизи, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17 січня 1995 року. В зазначених правилах визначається мета та порядок проведення токсикологічного дослідження;

- Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної гістології бюро судово-медичної експертизи затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17 січня 1995 року. Визначається мета та порядок проведення гістологічного дослідження;

- Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної цитології бюро судово-медичної експертизи затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17 січня 1995 року. Даними правилами визначається мета та порядок проведення цитологічного дослідження;

– Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної імунології бюро судово-медичної експертизи затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17 січня 1995 року. В правилах зазначається мета та порядок проведення імунологічного дослідження.

Отже, зазначені нормативно-правові акти у частині, яка стосується організації та проведення судово-медичних експертиз містять важливі положення, що відносяться до компетенції експертів у сфері судової медицини, але потребують реформування, через свою неузгодженість.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr. – Назва з екрана.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.